

Міністерство освіти і науки України

**Харківський національний аграрний університет
імені В.В. Докучаєва**

Затверджено вченою радою
факультету менеджменту і економіки
(протокол № 4 від 24 жовтня 2018 р.)

*Програма та методичні вказівки
щодо проходження
комплексної виробничої практики з фаху
здобувачами другого (магістерського)
рівня вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»
факультету менеджменту і економіки*

Харків – 2018

Програму підготували:

Гуторова Олена Олександрівна, к.е.н., професор;

Гуторов Олександр Іванович, д.е.н., професор.

Рецензенти:

В.М. Онєгіна, д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та маркетингу ХНТУСГ ім. П. Василенка;

В.М. Петров, к. е. н., професор кафедри маркетингу, підприємництва і організації виробництва ХНАУ ім. В.В. Докучаєва.

© Гуторова О.О., Гуторов О.І., 2018

© Харківський національний
аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва, 2018

ПЕРЕДМОВА

Для ефективного засвоєння змісту вищої аграрної освіти здобувачам другого (магістерського) рівня освіти необхідно закріпити набуті за час навчання знання, вміння і навички під час проходження виробничої практики та стажування на посадах керівників і спеціалістів структурних підрозділів сільськогосподарських підприємств. При цьому потрібно зіставити теоретичні здобутки з практичною дійсністю і внести свої пропозиції для удосконалення організації управління сільськогосподарським виробництвом у системі аграрного менеджменту. Тільки у такому випадку одержані знання і придбані вміння набуватимуть дійсної цінності. Тому першим етапом на шляху до самостійної виробничої діяльності магістрантів аграрної сфери є виробнича практика за фахом на об'єктах агропромислового комплексу.

Виробнича практика для здобувачів магістерського рівня – це процес активного, дієвого засвоєння виробничого досвіду шляхом виконання відповідних організаційних функцій і прийняття управлінських рішень на посадах, передбачених освітньо-професійною програмою 073 «Менеджмент».

Мета виробничої практики – в системі виробничого середовища набути вмінь і навичок самостійно приймати організаційні науково-обґрунтовані рішення на основі пізнання об'єктивних законів і закономірностей виробництва, застосування наукових принципів менеджменту, опрацювати методологію процесу управління сільськогосподарським виробництвом з активною роллю магістранта.

Відповідно до загальної мети доцільно визначити ***загальні напрямки комплексної виробничої практики з фаху:***

- оволодіння здобувачами сучасними методами, формами організації управління сільськогосподарськими підприємствами;
- оволодіння методами інтегративної оцінки факторів ризику та анти-кризового управління, розробки стратегій розвитку організацій та визначення критеріїв їх вибору;
- освоєння та вивчення основних засад проектів, враховуючи юридичні, фінансові, економічні та техніко-технологічні вимоги та можливості, ознайомлення з вимогами та умовами вибору виконавців проектів на конкурсних

засадах і з особливостями підготовки і укладання угод на матеріально-технічне забезпечення проектів;

- вивчення особливостей управлінської праці, її взаємодії з навколишнім середовищем, вивчення прогресивних методів наукової організації управлінської праці й активізації людського фактора у виробництві;
- набуття практичного досвіду з організації інформаційних систем та оперативного управління сільськогосподарським виробництвом.

Повне виконання програмних завдань допоможе здобувачам у формуванні на базі одержаних теоретичних знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах; сприятиме вихованню потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

Зміст і послідовність комплексної виробничої практики з фаху визначається програмою практики.

Під час цієї практики здобувач зобов'язаний погодити з керівником і головними спеціалістами свої пропозиції стосовно удосконалення виробництва, обґрунтувавши їх необхідними розрахунками, які будуть викладені у звіті у вигляді висновків і пропозицій.

1. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Визначення баз виробничої практики здійснюється керівництвом Харківського НАУ ім. В.В. Докучаєва на основі угод із підприємствами (установами, організаціями) незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності.

Здобувачі можуть самостійно, за погодженням з керівництвом вищого навчального закладу, підбирати для себе базу практики і пропонувати її для використання.

Загальна відповідальність за організацію та проведення практики покладається на керівника вищого навчального закладу. Щоденна відповідальність за організацію, проведення і відповідальність за організацію, проведення і контроль практики – на керівника практики від господарства – бази практики, який консультує, інструктує й оцінює діяльність здобувача за визначений термін його перебування на підприємстві.

Навчально-методичне керівництво і виконання програми практики забезпечує **кафедра менеджменту і адміністрування** університету, а саме:

- ◆ забезпечує проведення усіх організаційних заходів перед від'їздом здобувачів на практику: інструктаж про порядок проходження практики та техніки безпеки, надання студентам-практикантам необхідних документів (програми проходження виробничої практики, зразків оформлення щоденника, календарного плану, методичних рекомендацій тощо);

- ◆ повідомляє здобувачів про систему звітності з практики (подання календарного плану проходження практики, щоденника проходження виробничої практики із зауваженнями і пропозиціями, письмового звіту, характеристики своєї виробничої та громадської діяльності за час проходження практики);

- ◆ у тісному контакті з керівником практики від підприємства забезпечує високу якість її проходження згідно із розробленою і затвердженою програмою.

З прибуттям у господарство здобувач подає керівництву посвідчення про відрядження та програму виробничої практики.

На початку практики здобувач повинен отримати інструктаж з охорони праці в галузі, ознайомитися з правилами внутрішнього

трудового розпорядку підприємства, порядком отримання документації та матеріалів.

За наявності вакантних місць здобувачі можуть бути зараховані на штатні посади, якщо робота на них відповідає вимогам програми практики. При цьому не менше 50 відсотків часу відводиться на загально-професійну підготовку за програмою практики.

При зарахуванні здобувачів на штатні посади на час проходження практики на них розповсюджуються законодавство про працю та правила внутрішньогосподарського трудового розпорядку підприємства. На здобувачів, не зарахованих на штатні посади, також розповсюджуються правила внутрішнього трудового розпорядку підприємства.

Безпосереднє керівництво практикою покладається на керівника сільськогосподарського підприємства або на головного економіста чи головного бухгалтера. Після закінчення практики керівник дає письмову характеристику на здобувача.

Під час практики здобувач виконує свої функції згідно з індивідуальним планом, розробленим разом з керівником практики відповідно цієї програми, і завдання дипломного проектування.

Завдання здобувачів другого (магістерського) рівня освіти під час проходження виробничої практики за фахом полягає в наступному:

1. Ознайомитися зі структурою і змістом виробничого процесу аграрних формувань різноманітних організаційно-правових форм господарювання, з особливостями роботи колективних і колегіальних органів управління, керівників і спеціалістів сільськогосподарських підприємств.

2. Вивчити організаційні форми виробничої взаємодії з виробничими колективами, навчитися творчо застосовувати знання і методи управління, засвоєні під час вивчення дисциплін професійно-орієнтованої підготовки.

3. Навчитися планувати, організовувати і аналізувати різноманітні виробничі процеси, використовувати найбільш ефективні методи управління, виховання і розвитку трудових колективів і окремих працівників;

4. Ознайомитися з виробничим досвідом адміністративно-управлінського персоналу аграрних формувань, апробувати найбільш ефективні прийоми і методи управління, що застосовуються в системі аграрного менеджменту.

5. Порівняти теоретичні здобутки сучасної аграрної економічної науки з реальним станом розвитку сільськогосподарського виробництва і визначити заходи з удосконалення окремих підсистем управління на підприємстві.

6. На основі аналізу господарського механізму виробничого об'єкта та загальних проблемних питань розвитку агропромислового комплексу України підготувати звіт за підсумками проходження виробничої практики.

7. Зібрати аналітично-дослідний матеріал для виконання дипломної роботи відповідно до загальних вимог.

Магістрантам під час виробничої практики необхідно бути готовими до активної виробничої діяльності та виконання всіх функцій управлінського працівника.

Зміст виконаних завдань здобувач викладає в щоденнику, який в кінці практики разом із звітом подає на кафедру менеджменту і адміністрування.

Здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти при проходженні виробничої практики за фахом зобов'язані:

- ✓ до початку практики одержати від керівників практики від кафедри менеджменту і адміністрування консультації щодо оформлення усіх необхідних документів;
- ✓ своєчасно прибути на підприємство – базу практики;
- ✓ у повному обсязі виконувати усі завдання, передбачені програмою практики і вказівками її керівників;
- ✓ вивчити і дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки;
- ✓ нести відповідальність за виконану роботу;
- ✓ брати участь у виробничій діяльності та громадському житті підприємства;
- ✓ своєчасно надати звіт з усіма супроводжуючими документами і захистити його.

2. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Після закінчення терміну практики здобувачі звітують про виконання програми та індивідуального завдання.

Загальна і характерна форма звітності здобувача за практику – це подання письмового звіту, підписаного і оціненого безпосередньо керівником від бази практики. Письмовий звіт разом з іншими документами (щоденником, календарним планом, характеристикою) подається на рецензування керівникам практики від кафедри менеджменту і адміністрування.

Звіт викладається на стандартних аркушах (формат А 4). У кінці звіту вказується дата його складання, ставиться підпис практиканта. Звіт підписується керівником практики від господарства, скріплюється печаткою.

Зразки усіх супроводжуючих документів (характеристика, форма календарного плану проходження практики, форма щоденника проходження практики), оформлення титульної сторінки звіту наведені у додатках 1- 4.

Після повернення до університету у визначений термін (згідно з наказом про проходження виробничої практики) звіт подається на кафедру менеджменту і адміністрування, реєструється у спеціальному журналі і подається на рецензування керівнику практики від кафедри.

Звіт з практики захищається здобувачем (з диференційованою оцінкою) в комісії, призначеній завідувачем кафедри менеджменту і адміністрування.

Здобувач, який не виконав програми виробничої практики без поважних причин, не надав або не захистив звіт з виробничої практики, відраховується з навчального закладу.

Після захисту здобувачами звітів з виробничої практики проводиться конкурс-огляд на кращий звіт з виробничої практики, кращі з яких рекомендуються комісією на внутрішньовузівські конкурси звітів з виробничих практик.

Підсумки виробничої практики за фахом обговорюються на засіданні кафедри менеджменту і адміністрування, а також підбиваються на Вченій раді факультету менеджменту і економіки.

ЗМІСТ ЗВІТУ

1. Загальна організаційно-економічна характеристика господарства

1.1. Коротка довідка про підприємство:

- місце розташування, близькість транспортних магістралей, ринків збуту продукції, районних та обласних центрів;
- характеристика організаційного оточення підприємства (постачальники, конкуренти, партнери тощо);
- виявлення основних цілей підприємства (місія, мета, пріоритети);
- визначення основних підгруп ресурсів, що споживаються підприємством (земельні, матеріальні, трудові, фінансові ресурси, технологія, інформація) та оцінка існуючих їх обмежень.

1.2. Характеристика організаційно-правової форми господарювання підприємства:

- етапи створення та реєстрації;
- розробка установчих документів;
- особливості діяльності;
- переваги та недоліки.

1.3. Склад засновників із визначенням їх частки в статутному фонді

Показники	Фізичні особи		Юридичні особи
	усього	у т.ч. працівники підприємства	
Чисельність учасників, які мають:			
- земельні паї, чол.			
- майнові паї, чол.			
Земельні паї:			
- площа, га			
- сума, тис. грн.			
Майнові паї (номінальна вартість акцій), тис. грн			
Плата за оренду:			
- земельних паїв, тис. грн			
- майнових паїв, тис. грн			
Вартість орендної плати за 1 га земельного паю, грн.			
у % до вартості земельного паю			

1.4. Показники розміру підприємства

№	Показники	Роки			20_ р. у % до	
		20_	20_	20_	20_р.	20_р.
1	Загальна земельна площа , га					
	у т. ч. а) площа с.-г. угідь					
	з них - рілля					
	- сінокоси					
	- пасовища					
	- багаторічні насадження					
	б) площа не с.-г. угідь					
2	Площа посівів					
3	Питома вага посівів у площі ріллі, %					
4	Площа чорних, зайнятих парів, га					
5	Валова продукція (у постійних цінах 2010 р.), тис. грн					
	у т.ч. рослинництва					
	тваринництва					
6	Товарна продукція - всього					
	у т.ч. рослинництва					
	тваринництва					
7	Виробнича собівартість продукції					
	у т. ч. рослинництва					
	тваринництва					
8.	Собівартість реалізованої продукції, робіт, послуг					
	у т.ч. рослинництва					
	тваринництва					
9	Вартість основних засобів					
	у т.ч. с.-г. призначення					
10	Вартість оборотних засобів					
11	Середньорічна чисельність працівників, чол.					
	у т.ч. у рослинництві					
	у тваринництві					
12	Чисельність працівників апарату управління					
13	Прибуток (+), збиток (-) від реалізації – всього, тис. грн					
	у т.ч. у рослинництві					
	у тваринництві					
14	Фонд оплати праці – всього, тис. грн					
	у т.ч. працівників апарату управління					
15	Витрати праці – всього по підприємству, тис. люд.-год.					
	у т. ч. у рослинництві					
	у тваринництві					
	З них - працівниками апарату управління					

1.5. Склад та структура товарної продукції

№	Показники	20_ р.		20_ р.		20_ р.		20_ р. +,- до 20_ р.	
		тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
1	Зернові та зернобобові, всього								
2	Соняшник								
3	Цукрові буряки								
4	Картопля								
5	Овочі								
6	Плоди (зерняткові, кісточкові)								
7	Інша продукція								
8	<i>Разом по рослинництву</i>								
9	М'ясо: ВРХ								
10	свиней								
11	овець								
12	птиці								
13	Молоко								
14	Вовна								
15	Яйце								
16	Інша продукція								
17	<i>Разом по тваринництву</i>								
18	<i>Промислова продукція</i>								
19	<i>Реалізація іншої продукції, робіт та послуг</i>								
20	<i>Усього по господарству</i>		100,0		100,0		100,0		100,0

1.9. Показники виробництва продукції тваринництва

Вироблено продукції	20_ р.			20_ р.			20_ р.		
	Поголів'я, гол.	Продуктивність	Валове виробництво, ц	Поголів'я, гол.	Продуктивність	Валове виробництво, ц	Поголів'я, гол.	Продуктивність	Валове виробництво, ц
Молоко									
М'ясо ВРХ									
М'ясо свиней									
М'ясо птиці									
М'ясо овець									
Яйце									
Мед									

Вихід телят з розрахунку на 100 корів

Вихід поросят з розрахунку на 100 основних і
перевірюваних свиноматок

1.10. Забезпеченість основними засобами та ефективність їх використання

Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	20__ р. у % до 20__ р.
Вартість основних виробничих засобів с.-г. призначення, тис. грн				
Вартість основних виробничих засобів не с.-г. призначення, тис. грн				
Вартість основних не виробничих засобів, тис. грн				
Загальна вартість основних засобів, тис. грн				
Фондозабезпеченість 100 га с.-г. угідь, грн				
Фондоозброєність праці одного середньорічного працівника, грн				
Фондовіддача (з розрахунку на 1000 грн основних виробничих засобів с.-г. призначення), грн				
Фондомісткість (з розрахунку на 1000 грн валової продукції), грн				
Норма прибутку, %				

2. Характеристика виробничої та організаційної структури підприємства

2.1. Організаційна структура (підрозділи) підприємства

- відповідність типу структури природно-економічним і соціально-організаційним умовам;
- рівень організації первинних і вторинних виробничих підрозділів;
- рівень спеціалізації та концентрації виробництва.

Внутрішньогосподарські підрозділи		Філіали і представництва		На самостійному балансі, включаючи дочірні, залежні	
назва	чисельність працівників, чол.	назва	чисельність працівників, чол.	назва	чисельність працівників, чол.

2.2. Положення про внутрішньогосподарські підрозділи (відділення, цехи, бригади тощо)

2.3. Схема організаційної структури та її стисла характеристика

3. Характеристика структури управління підприємством у сучасних умовах господарювання

3.1. Характеристика за рівнем та системою управління:

- відповідність СУ типу організаційної структури;
- оцінка рівня централізації управлінських функцій;
- кількісна оцінка рівня ефективності управлінської праці;
- загальні напрямки удосконалення структури управління відповідно до умов реформування власності і тенденцій розвитку підприємства

3.2. Схема структури управління

3.3. Наявність посадових інструкцій, їх структура і характеристика, відповідність сучасним умовам організації управління й виробництва

4. Управління формуванням і використанням персоналу на підприємстві

4.1 Оцінка наявних кадрів, показники їх використання

4.2 Потреба та джерела їх залучення

4.3 Визначення стабільності персоналу (коефіцієнтів плинності в основних галузях, підрозділах, по підприємству в цілому)

4.4 Основні причини і мотиви плинності (навести фактичні дані у розрізі основних підрозділів досліджуваного господарства)

4.5 Оцінка стану трудової дисципліни (види порушень, питома вага порушників за професією, стажем, віком)

4.6 Заходи щодо підвищення трудової дисципліни**4.7 Правила внутрішнього трудового розпорядку (структура, характеристика основних розділів)****4.8 Заходи щодо зниження плинності, створення стабільних трудових колективів****Забезпеченість підприємства персоналом**

Показники	20_ р.	20_ р.	20_ р.
Середньорічна чисельність робітників, усього, чол.			
у т. ч.: у рослинництві			
у тваринництві			
Те ж на 100 га сільськогосподарських угідь, чол., усього			
у тому числі: у рослинництві			
у тваринництві			

5. Заробітна плата в системі управління ефективністю праці та підприємства в цілому**5.1. Система та форми оплати праці на підприємстві, їх ефективність****5.2. Продуктивність праці та фактори, що на неї впливають****5.3. Співвідношення продуктивності праці та рівня її оплати****5.4. Положення про оплату праці на підприємстві (структура, зміст основних розділів)****5.1. Показники продуктивності праці по підприємству**

Показники	20_ р.	20_ р.	20_ р.	20_ р. у % до	
				20_ р.	20_ р.
1. Валова продукція (у постійних цінах 2010 р.) усього, тис. грн.					
у т. ч.: рослинництва					
тваринництва					
3. Середньорічна чисельність працівників – усього осіб:					
у т.ч.: у рослинництві					
у тваринництві					
4. Вироблено валової продукції на 1 люд.-год. – усього по підприємству, грн:					
у т. ч.: у рослинництві					
у тваринництві					

5. Вироблено валової продукції на 1 середньорічного працівника, грн:	*	*	*	*	*
- у рослинництві					
- у тваринництві					
- у цілому по господарству					

5.2. Прямі затрати праці на виробництво 1 ц основних видів сільськогосподарської продукції, люд. – год.

Види продукції	20_ р.	20_ р.	20_ р.	20_ р. у % до	
				20_ р.	20_ р.
Зернові та зернобобові					
у тому числі:					
пшениця озима					
ячмінь					
кукурудза на зерно					
Цукрові буряки					
Соняшник					
Картопля					
Овочі					
Плоди та ягоди					
Молоко					
Приріст великої рогатої худоби					
Приріст свиней					

5.3. Співвідношення темпів зростання продуктивності і оплати праці по підприємству

Показники	20_ р.	20_ р.	20_ р.
1. Виробництво валової продукції на середньорічного працівника, грн			
2. Середньорічна заробітна плата, грн			
3. Темпи зростання продуктивності праці, %			
4. Темпи зростання заробітної плати, %			
5. Коефіцієнт випередження (р.3 : р.4)			

6. Колективний договір як основний закон діяльності підприємства

(структура, стисла характеристика основних розділів колективного договору досліджуваного підприємства)

7. Основні показники ефективності роботи управлінського персоналу на підприємстві

Пор. №	Показники	Один. виміру	20_ р.	20_ р.	20_ р.
	Загальні результативні показники по підприємству				
1	Вихід валової продукції з розрахунку на 100 га с.-г. угідь	тис. грн			
2	Вихід валової продукції з розрахунку на 1 люд.-год., витрачену у виробництві	грн			
3	Вихід валової продукції з розрахунку на 1 середньорічного працівника	тис. грн			
4	Вихід валової продукції з розрахунку на 1 грн основних та оборотних засобів виробництва (фондовіддача)	грн			
5	Вироблено товарної продукції з розрахунку на 100 га с.-г. угідь	тис. грн			
6	Отримано прибутку з розрахунку на 100 га с.-г. угідь	тис. грн			
7	Рівень рентабельності (+), збитковості (-)	%			
	Економічність управління				
1	Питома вага управлінського персоналу в загальній чисельності працівників	%			
2	Питома вага витрат на оплату праці апарату управління в загальних витратах на оплату праці підприємства	%			
3	Припадає основних робітників на одного працівника в управлінні	чол.			
4	Питома вага витрат на оплату праці працівників апарату управління в загальних витратах підприємства	%			
	Результативність управління				
1	Виробленої валової продукції:				

a)	- на середньорічного працівника	грн			
	- на одного працівника апарату управління	_*_			
б)	- на одну гривню оплати праці середньорічного працівника	_*_			
	- на одну гривню оплати праці працівника апарату управління	_*_			
в)	- на 1 люд. – год., витрачену працівниками підприємства	_*_			
	- на 1 люд. – год., витрачену працівниками апарату управління	_*_			
2	Вироблено товарної продукції				
a)	- на середньорічного працівника	_*_			
	- на працівника апарату управління	_*_			
б)	- на одну гривню оплати праці середньорічного працівника	_*_			
	- на одну гривню оплати праці працівника апарату управління	_*_			
в)	- на 1 люд – год., витрачену працівниками підприємства	_*_			
	- на 1 люд - год., витрачену працівниками апарату управління	_*_			
3	Отримано прибутку (+), збитку (-)				
a)	- на середньорічного працівника	_*_			
	- на працівника апарату управління	_*_			
б)	- на одну гривню оплати праці середньорічного працівника	_*_			
	- на одну гривню оплати праці працівника апарату управління	_*_			
в)	- на 1 люд. – год., витрачену працівниками підприємства	_*_			
	- на 1 люд. – год., витрачену працівниками апарату управління	_*_			

8. Показники ефективності діяльності досліджуваного підприємства

8.1. Результати від реалізації продукції

Показники	Виручка від реалізації продукції, тис. грн		Повна собівартість, тис. грн		Прибуток (+), збиток (-), тис. грн		Рівень рентабельності, %	
	20__ р.	20__ р.	20__ р.	20__ р.	20__ р.	20__ р.	20__ р.	20__ р.
Зернові і бобові, всього								
Цукрові буряки								
Соняшник								
Картопля								
Овочі								
Плоди і ягоди								
Інша продукція рослинництва								
Разом по рослинництву								
М'ясо: ВРХ								
свиней								
овець								
птиці								
Інша продукція тваринництва								
Разом по тваринництву								
Інша продукція								
Усього по підприємству								

8.2. Обсяг витрат на виробництво продукції

Культури	Всього витрат в розрахунку на 1 га (1 гол.), грн.		20__ р. у % до 20__ р.
	20__ р.	20__ р.	
Зернові і бобові (без кукурудзи)			
Кукурудза на зерно			
Цукрові буряки			
Соняшник			
Картопля			
Овочі			
Молоко			
Приріст живої маси:			
великої рогатої худоби			
свиней			
овець			
птиці			

**8.3. Динаміка показників інтенсифікації
сільськогосподарського виробництва на підприємстві**

Показники	20_ р.	20_ р.	20_ р	20_ р. у % до	
				20_ р.	20_ р.
1. Рівень інтенсивності:					
З розрахунку на 100 га с. - г. угідь:					
- середньорічна вартість: основних засобів, тис. грн					
- основних виробничих і оборотних засобів, тис. грн					
- поточних виробничих витрат, тис. грн					
у т.ч. оплати праці, тис. грн					
- затрат живої праці, тис. люд.-год.					
- поголів'я худоби, ум. гол.					
2. Результативність інтенсифікації:					
З розрахунку на 100 га с.-г. угідь отримано:					
валової продукції тис. грн					
товарної продукції тис. грн					
прибутку, тис. грн					
3. Економічна ефективність інтенсифікації:					
Валова продукція (грн) з розрахунку на:					
- 100 грн основних виробничих і оборотних засобів					
- 100 грн виробничих витрат					
- 1 люд. - год. затрат праці					
- одного середньорічного працівника					
Рівень рентабельності, %					
Норма прибутку, %					
Прибуток (+), збиток (-) з розрахунку на 100 грн витрат, грн					

8.4. Роль галузі рослинництва в економіці господарства

Показники	Підприємство		Рослинництво		Питома вага рослинництва в даних по підприємству, %	
	20__ р.	20__р.	20__ р.	20__р.	20_ р.	20_ р.
Середньорічна кількість працівників, чол..						
Вартість основних виробничих засобів, тис. грн						
Виробничі витрати, тис. грн						
Вартість валової продукції, тис. грн						
Грошова виручка від реалізації продукції, тис. грн						
Прибуток, тис. грн						

8.5. Роль галузі тваринництва в економіці підприємства

Показники	Підприємство		Тваринництво		Питома вага тваринництва в даних по підприємству, %	
	20__ р.	20__ р.	20__ р.	20__ р.		
Грошова виручка від реалізації продукції, тис. грн						
Вартість валової продукції в постійних цінах 2010 р., тис. грн						
Виробничі витрати, тис. грн						
Основні виробничі засоби, тис. грн						
Середньорічна чисельність робітників, чол.						

8.8. Визначення беззбиткового обсягу виробництва

Показники	Умовні позначення	Види продукції				
		зерно	цукрові буряки	соняшник	молоко	М'ясо ВРХ
1. Кількість виробленої продукції, ц	К					
2. Виробничі витрати, грн.	Ва					
в т.ч.: постійні	Вп					
змінні	Вз					
3. Питома вага постійних витрат, %	ПВп	28,2	26,2	26,2	22,0	
4. Виробнича собівартість 1 ц продукції, грн.	Св					
5. Постійні витрати у розрахунку на 1 ц продукції, грн.	Пв					
6. Ціна реалізації 1 ц продукції, грн.	Ц					
7. Повна собівартість 1 ц реалізованої продукції, грн.	Сп					
8. Змінні витрати у повній собівартості одиниці продукції, грн.	Зн					
9. Маржинальний дохід від одиниці продукції, грн.	МД					
10. Беззбитковий обсяг виробництва продукції, грн.	Об					
11. Виручка при беззбитковому обсязі виробництва, грн.	Нб					
12. Виручка від реалізації продукції по факту, грн.	Вф					
13. Зона економічної безпеки, %	Зб					

Розрахунки виконуються за методикою:

- розподіл витрат на постійні і змінні відбувається за рекомендованим співвідношенням;
- маржинальний дохід від одиниці продукції визначається: $МД = Ц - Зв$;
- беззбитковий обсяг виробництва продукції: $Об = Вп \div МД$;
- виручка при беззбитковому об'єму виробництва: $Вб = Об \times Ц$;
- зона економічної безпеки: $Зб = \frac{Вф - Вб}{Вф} \times 100$.

9. Перспективи розвитку сільськогосподарського підприємства

9.1. Формування стратегії ринкової діяльності підприємства

9.2. Планування ресурсного забезпечення

9.3. Планування виробничої діяльності

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ

РОЗДІЛИ ЗВІТУ

Після закінчення практики здобувач подає на кафедру менеджменту і адміністрування письмовий звіт, який повинен відображати наступні розділи:

Вступ

- 1. Загальна організаційно-економічна характеристика господарства*
- 2. Характеристика виробничої та організаційної структури підприємства*
- 3. Характеристика структури управління підприємством у сучасних умовах господарювання*
- 4. Управління формуванням і використанням персоналу на підприємстві*
- 5. Заробітна плата в системі управління ефективністю праці та підприємства в цілому*
- 6. Колективний договір як основний закон діяльності підприємства*
- 7. Основні показники ефективності роботи управлінського персоналу на підприємстві*
- 8. Показники ефективності діяльності досліджуваного підприємства*
- 9. Перспективи розвитку сільськогосподарського підприємства*

Висновки та пропозиції

Список використаних джерел

Додатки

Робота має бути написана розбірливим почерком або надрукована на одному боці аркуша стандартного білого паперу А4 (210 x 297 мм). У друкованому варіанті текст розташовують через два міжрядкових інтервали до тридцяти рядків на сторінці з мінімальною висотою шрифту 1,8 мм. Допускається розміщувати таблиці та інші ілюстративні матеріали на аркушах формату А3 (не більше за 40 рядків на сторінці).

Текст друкують, залишаючи береги таких розмірів: ліве – не менше 20 мм, праве – не менше 10 мм, верхнє – не менше 20 мм, нижнє – не менше 20 мм.

Матеріал звіту слід подати в такій послідовності:

- титульна сторінка;
- зміст;
- перелік умовних позначень (у разі потреби);
- вступ;
- основна частина;
- висновки та пропозиції;
- список використаних джерел;
- додатки.

Мова звіту – державна, стиль – науковий, чіткий, без орфографічних і синтаксичних помилок, послідовність – логічна. Пряме переписування в роботі матеріалів із літературних джерел є неприпустимим.

Заголовки структурних частин роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до набору. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапками.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) і текстом повинна дорівнювати трьом – чотирьом інтервалам.

Кожну структурну частину звіту необхідно починати з нової сторінки. Усі сторінки підлягають суцільній нумерації.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою звіту є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Такі структурні частини, як зміст, вступ, висновки, список використаних джерел, не мають порядкового номера, але всі аркуші, на яких розміщені згадані структурні частини курсової роботи, нумеруються звичайним чином.

Ілюстрації і таблиці необхідно подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу).

Таблиці нумерують послідовно в межах розділу. Номер таблиці має складатися з номера розділу та порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: 1.2 (друга таблиця першого розділу).

Формули в роботі нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставиться крапка. Нумери формул пишуть біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад (1.1) (перша формула першого розділу).

Таблиці. Цифровий матеріал, як правило, оформляють у вигляді таблиць. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею та друкують симетрично до тексту.

Заголовок кожної графи в головці таблиці мусить бути по можливості коротким. Слід уникати повторів тематичного заголовка в заголовках граф; одиниці виміру зазначати в тематичному заголовку; виносити до узагальнюючих заголовків слова, що повторюються.

Список використаних джерел – складова бібліографічного апарату, що містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

У список використаних джерел включають ті літературні джерела, які вивчені здобувачем і на які є посилання в тексті роботи.

Джерела можна розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку.

У розділі “Додатки” обов’язково повинні бути представлені такі документи:

- річні звіти за три останні роки;
- бізнес-план або основні показники розвитку підприємства на поточний рік;
- штатний розклад по підприємству на поточний рік;
- правила внутрішнього трудового розпорядку;
- витяги з колективного договору, що стосуються організації, нормування й оплати праці, соціальних гарантій і компенсацій, зміни форми власності (власника), господарювання, ліквідації підприємства;
- статут, установчий договір підприємства;
- положення про внутрішньогосподарські підрозділи;
- посадові інструкції головного економіста, економіста;
- копії договорів на реалізацію основних видів с.-г. продукції, поставку основних видів матеріально-технічних ресурсів (2-3 копії);
- копію договору оренди земельної частки (паю) з додатками.

До звіту додаються:

- характеристика своєї виробничої та громадської діяльності, яка підписується керівником практики від господарства та скріплюється печаткою;
- календарний план проходження практики;
- щоденник проходження практики з зауваженнями та пропозиціями здобувача.
- додатки, які повинні відображувати зв’язок наукових досліджень з організаційно-правовою, соціально-економічною і техніко-технологічною характеристиками об’єкта дослідження;

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. К. : КНЕУ, 2013. 779 с.
2. Антикризисное управление / под ред. Э.С. Минева, В.А. Паначушина. М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1995. 320 с.
3. Архипов В.Е. Принципы эффективного менеджмента и маркетинга. М.: ИНФРА-М, 1998. 48 с.
4. Бойделя Т. Как улучшить управление организацией: пособие для руководителей: пер. с англ. М., 1995. 896 с.
5. Брэдик У. Менеджмент в организации / У. Брэдик. – М.: ИНФРА-М, 1997. 344 с.
6. Виноградський М.П., Виноградська А.М., Шкапова О.М. Менеджмент в організації. К.: Кондор, 2004. 598 с.
7. Вітлінський В.В. Ризик у менеджменті. К.: ТОВ „Борисфен-М”, 1996.
8. Гвишиани Д.М. Организация и управление. М.: Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 1998. 332 с.
9. Гомба Л. Організація праці менеджера. К.: КДТЕУ, 1994.
10. Господарський кодекс України. К.: Україна, 2011.
11. Гуторов О.І., Гуторова О.О. Менеджмент: навч. посіб для самот. роботи студ. Х.: ХНАУ, 2013. 210 с.
12. Жигалов В.Т., Шимановська Л.М. Основи менеджменту і управлінської діяльності. К.: Вища школа, 1994. 220 с.
13. Завадський І.С. Управління сільськогосподарським виробництвом в системі АПК: підручник. - К.: Вища шк., 1992. – 367 с.
14. Коваленко Ю.С. Сільськогосподарське підприємство у ринковому середовищі / Ю.С. Коваленко. – К.: ІАЕ УААН, 2000. – 200 с.
15. Кредісов А.І. Менеджмент для керівників. К.: Знання, 1999.
16. Крутик А.Б., Муравьев А.И. Антикризисный менеджмент. С.Пб.: Питер, 2001. 432 с.
17. Кузнецов Ю.В. Проблемы теории и практики менеджмента. С.Пб.: Изд. С-Пт. университета, 1990. 206 с.
18. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством:

теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. К.: КНЕК, 2001. 580 с.

19. Методы и приемы деятельности менеджера и бизнесмена. К.: Ин-т праксиологии, 1993.

20. Нелеп В.М. Планування на аграрному підприємстві: підручник. / 2-ге вид., перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2004. 495 с.

21. Немцов В.Д., Довгаль Л.Є., Сініок Г.Ф. Менеджмент організацій: навч. посібник. К.: ТОВ „УВПК „Екс об”, 2002. 392 с.

22. Основи менеджменту в АПК / за ред. Й.С.Завадського. К.: Вища шк., 1995. 246 с.

23. Осовська Г.В. Менеджмент організацій. К.: Кондор, 2005. 860 с.

24. Портер М. Стратегія конкуренції. К.: Основи, 1997.

25. Стратегия и тактика антикризисного управления / под ред. А.П. Градова, Б.И. Кузина. С.Пб.: Спец. лит., 1996. 512 с.

26. Теория и практика антикризисного управления / под ред. С.Г. Беляева, В.И. Кошкина. М.; Закон и право, ЮНИТИ, 1996. 469 с.

27. Управление организацией / под ред. А.Г. Поршнева, З.П. Румянцевой, Н.А. Соломатина. М.: ИНФРА-М., 1998. 669 с.

28. Уткин З.А. Антикризисное управление. М.: Тандем, 1997.

29. Юданов А.Ю. Конкуренция: теория и практика. М.: Тандем, Гном-Пресс, 1998.

30. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [Електронний ресурс]: розпорядження КМУ від 17 жовтня 2013 р. № 806-р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p>.

31. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки (на період до 2020 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uaan.gov.ua/sites/default/files/strateg_do_2020r.pdf.

32. Ціноутворення та нормативні витрати в сільському господарстві / теорія, методологія, практика / за ред. П. Т. Саблука, Ю. Ф. Мельника, М. В. Зубця, В. Я. Месель-Веселяка. К., 2008. Т. 1. Теорія ціноутворення та технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур / за ред. П. Т. Саблука, Ю. Ф. Мельника, М. В. Зубця, В. Я. Месель-Веселяка. К., 2008. 698 с. Т. 2 : Нормативна собівартість та ціни на сільськогосподарську продукцію. К., 2008. 650 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

УГОДА № _____ на проведення практики студентів

п/в Докучаєвське – 2, Харківський район, Харківська область, 62483
“ _____ ” _____ 20__ р.

Ми, що нижче підписалися, з однієї сторони Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва
(повне найменування навчального закладу)

(далі - вищий навчальний заклад), в особі _____ ректора
Ульянченко О.В.,
(посада, прізвище та ініціали)

що діє на підставі _____ Статуту _____,
(статут або доручення)

і, з другої сторони, _____
(назва підприємства, організації, установи)

(далі – база практики), в особі _____
(посада, прізвище та ініціали), що діє на підставі _____
(статут підприємства, розпорядження, доручення)

уклали між собою цю угоду на проведення практики студентів:

1. База практики зобов'язується:

1.1. Прийняти студентів на практику згідно з календарним планом:

№ з/п	Шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності	Курс	Вид практики	Кількість студентів	Строки практики	
					початок	закінчення

1.2. Надіслати до вищого навчального закладу повідомлення встановленого зразка про прибуття на практику студента (ів).

1.3. Призначити наказом кваліфікованих спеціалістів для безпосереднього керівництва практикою.

1.4. Створити необхідні умови для використання студентами програм практики, не допускати використання їх на посадах та роботах, що не відповідають програмі практики та майбутній спеціальності.

1.5. Забезпечити студентам умови безпечної роботи на кожному робочому місці. Проводити обов'язкові інструктажі з охорони праці: ввідний та на робочому місці. У разі потреби навчати студентів-практикантів безпечних

методів праці. Забезпечити спецодягом, запобіжними засобами, лікувально-профілактичним обслуговуванням за нормами, встановленими для штатних працівників.

1.6. Надати студентам-практикантам і керівникам практики від навчального закладу можливість користуватись лабораторіями, кабінетами, майстернями, бібліотеками, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики.

1.7. Забезпечити облік виходу на роботу студентів-практикантів. Про всі порушення трудової дисципліни, внутрішнього розпорядку та про інші порушення повідомляти вищий навчальний заклад.

1.8. Після закінчення практики дати характеристику на кожного студента-практиканта, в котрій відобразити якості підготовленого ним звіту.

1.9. Додаткові умови _____

2. Вищий навчальний заклад зобов'язується:

2.1. За два місяці до початку практики надати базі практики для погодження програму практики, а не пізніше ніж за тиждень – список студентів, які направляються на практику.

2.2. Призначити керівниками практики кваліфікованих викладачів.

2.3. Забезпечити додержання студентами трудової дисципліни і правил внутрішнього розпорядку. Брати участь у розслідуванні комісією бази практики нещасних випадків, якщо вони сталися з студентами під час проходження практики.

3. Відповідальність сторін за невиконання угоди.

3.1. Сторони відповідають за невиконання покладених на них обов'язків щодо організації і проведення практики згідно з законодавством про працю України.

3.2. Всі суперечки, що виникають між сторонами за цією угодою, вирішуються у встановленому порядку.

3.3. Угода набуває сили після її підписання сторонами і діє до кінця практики згідно з календарним планом.

3.4. Угода складена у двох примірниках: по одному - базі практики і вищому навчальному закладу.

4. Місцезнаходження сторін і розрахункові рахунки:

Навчального закладу Харківська область, Харківський район, п/в Докучаївське – 2, тел/факс (057) 709-03-00

Бази практики _____

Підписи та печатки:

Харківський НАУ ім. В. В. Докучаєва

(підпис) О.В. Ульянченко
(прізвище та ініціали)

М.П. “ ____ ” _____ 20__ року

База практики:

(підпис) _____
(прізвище та ініціали)

М.П. “ ____ ” _____ 20__ року

КЕРІВНИКУ

/є підставою для зарахування на практику/

(повне найменування підприємства, організації, установи)

Назва практики **комплексна виробнича практика з фаху**

Строки практики з „_____”	_____	20_____ року
по „_____”	_____	20_____ року

(посада, прізвище, ім'я, по батькові)

ПРИЗВИЩА, ІМЕНА ТА ПО БАТЬКОВІ СТУДЕНТІВ

[illegible]

М.П.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

*Зразок характеристики практиканта***ХАРАКТЕРИСТИКА**

здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти

ХНАУ ім. В.В. Докучаєва

факультету менеджменту і економіки

спеціальності 073 « Менеджмент»

_____ (П. І. Б.)

Здобувач _____ (П. І. Б.)

проходив комплексну виробничу практику з фаху

(організаційно-правова форма господарювання, назва підприємства, район, область)

з “_____” 20__ р. по “_____” 20__ р.

За час проходження комплексної виробничої практики з фаху здобувач продемонстрував

(дається оцінка теоретичних знань, умінь використовувати теоретичний потенціал у вирішенні практичних завдань; сформованості досвіду творчої діяльності; участі у громадському житті господарства, особистих якостей здобувача).

У цілому практикант _____ (П. І. Б.) виконав поставлені практичні завдання на оцінку “___” (робляться загальні висновки, пропонуються рекомендації за підсумками його практичної діяльності).

Підпис керівника практики, печатка

Дата

Додаток Г

**Харківський національний аграрний університет
ім. В. В. Докучаєва**

ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

виробнича практика з «_____»

здобувач _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Факультет **менеджменту і економіки**

Кафедра **менеджменту і адміністрування**

Освітній рівень вищої освіти **другий (магістерський)**

Галузь знань **07 «Менеджмент і адміністрування»**

спеціальність **073 «Менеджмент»**

_____ курс, група _____

Число, місяць	Короткий зміст виконаної роботи	Зауваження та пропозиції студента	Відмітка про виконання (підпис керівника практики)

Здобувач _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

прибув на підприємство.

М. П. _____ „____” _____ 20____ року

(підпис) _____
(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з підприємства.

М. П. _____ “ ____ ” _____ 20____ року

(підпис) _____
(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

[illegible]

(прізвище та ініціали)

Робочі записи під час практики

[illegible]

[illegible]

This image shows a full page of blank white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a template for writing or drawing. There are no margins, text, or other markings present.

« _____ » _____ 20 __ року

Відгук осіб, які перевіряли проходження практики

[illegible]

Висновок керівника практики від вищого навчального закладу про проходження практики

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Дата захисту звіту „_____” _____ 20____ року

Оцінка:

за національною шкалою _____
(словами)

(словами)

КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ _____
(цифрами і словами)

(цифрами і словами)

за шкалою ECTS

Керівник практики від вищого навчального закладу

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Зразок оформлення титульної сторінки звіту

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

Факультет
менеджменту і економіки

Кафедра
менеджменту і адміністрування

З В І Т
про проходження комплексної виробничої практики з фаху

у _____ (господарство)
_____ (район)
_____ (область)

Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»

Керівник практики від господарства

(посада, П.І.Б.) _____

Керівник практики від університету

(посада, П.І.Б.) _____

Звіт подано на кафедру _____ (дата)

Звіт перевірено _____ (дата)

Оцінка звіту “ ____ ” _____ (підпис)

Харків – 20__

ПРОФЕСІЙНО-КВАЛІФІКАЦІЙНА МОДЕЛЬ МАГІСТРА З МЕНЕДЖМЕНТУ

Магістр з менеджменту повинен знати:

- ◆ теоретичні основи менеджменту організацій стосовно сучасної стратегії і тактики аграрної політики України;
- ◆ законодавчу базу підприємницької діяльності в умовах економіки ринкового типу;
- ◆ перспективні напрямки в технології виробництва сільськогосподарської продукції, "ноу-хау" у сфері організації управління об'єктами АПК;
- ◆ закони, принципи та методи побудови ринкового механізму господарювання аграрних формувань;
- ◆ організаційно-правові форми господарювання й особливості організації управління у господарських товариствах, сільськогосподарських кооперативах, приватних агроформуваннях, фермерських господарствах, агроконсорціумах, спільних підприємств АПК;
- ◆ принципи та методи побудови організаційних структур і структур управління сільськогосподарських підприємств;
- ◆ систему виробництва, переробки, зберігання та реалізації сільськогосподарської продукції;
- ◆ економіку, фінанси, банківську справу й аудит, маркетинг, міжнародні економічні відносини;
- ◆ систему економічних важелів на державному та внутрішньогосподарському рівнях сільськогосподарського підприємства.

Магістр з менеджменту повинний уміти:

- ◆ створювати систему аграрного менеджменту підприємств і організацій різноманітних організаційно-правових форм господарювання;
- ◆ розробляти і впроваджувати у виробництво сучасні організаційні структури та структури управління аграрних формувань;
- ◆ проектувати дієвий господарський механізм управління виробництвом і приводити його у відповідність рівню розвитку виробничих відносин на селі;
- ◆ розробляти нормативно-правову базу новостворених аграрних формувань (статути, установчі договори, положення про структурні підрозділи, посадові інструкції, правила внутрішнього розпорядку та ін.);
- ◆ організовувати систему економічного планування та нормування виробничих процесів;
- ◆ створювати інформаційну систему керованого підрозділу, формувати систему оперативного управління виробництвом;
- ◆ розробляти науково обґрунтовані управлінські рішення;
- ◆ визначати економічну ефективність виробничої діяльності й системи інвестування аграрного формування;
- ◆ забезпечувати конкурентоспроможність своєї продукції та послуг на внутрішньому і світовому ринках;
- ◆ застосовувати знання з менеджменту, організації виробництва, маркетингу, економіки, аналізу господарської діяльності, бухгалтерського обліку, фінансів та інших дисциплін для рішення економічних завдань господарства.

ОФОРМЛЕННЯ

списку використаних джерел за ДСТУ 8302:2015
та відповідно до наказу МОН № 40 від 12.01.2017 р.

КНИГИ

Однотомні видання

Один автор

Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади: монографія. Харків: Право, 2005. 304 с.

Краснова М. В. Договори в екологічному праві України: навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Алерта, 2012. 216 с.

Петрик О.І. Шлях до цінової стабільності: світовий досвід і перспективи для України: монографія / відп. ред. В. М. Геєць. Київ: УБС НБУ, 2008. 369 с.

Грошевий Ю. М. Вибрані праці / упоряд.: О. В. Капліна, В. І. Маринів. Харків: Право, 2011. 656 с.

Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях / вступ. ст. Н. И. Панова; пер с итал. М. М. Исаев. Киев: Ин Юре, 2014. 240 с.

Кузнichenko С. О. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану»: наук.-практ. комент. / Одес. держ. ун-т внутр. справ. Харків: Право, 2015. 164 с.

Тертишник В. М. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України: із змінами та допов. на 12 берез. 2016 р. 12-те вид., допов. і перероб. Київ: Правова єдність, 2016. 810 с.

Johnson L. K. Bombs, bugs, drugs and thugs: intelligence and America's quest for security. New York; London: New York University Press, 2000. 326 p.

Два автори

Васильєв С. В., Ніколенко Л. М. Доказування та докази у господарському процесі України: монографія. Харків: Еспада, 2004. 192 с.

Каткова Т. В., Каткова А. Г. Закінчення досудового слідства у кримінальних справах: практ. посіб. Харків: Право, 2011. 136 с.

Петришина М. О., Петришин О. А. Міжнародно-правові стандарти у сфері місцевого самоврядування: наук. доп. Харків: Право, 2016. 44 с.

Три автори

Комаров В. В., Світлична Г.О., Удальцова І. В. Окреме провадження: монографія / за ред. В. В. Комарова. Харків: Право, 2011. 312 с.

Сичевський В. В., Харитонов Є. І., Олейніков Д. О. Науково-практичний коментар до розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України (Злочини проти основ національної безпеки України). Харків: Право, 2016. 232 с.

Чотири і більше авторів

Прилипко С. М., Ярошенко О. М., Мороз С. В., Малиновська К. А. Укладення трудового договору: теоретико-прикладне дослідження: монографія. Харків: Юрайт, 2013. 288 с.

Постклассическая онтология права: монография / С. И. Максимов и др.; С.-Петербург. гос. ун-т; под. общ. ред. И. Л. Честнова. Санкт-Петербург: Алетейя, 2016. 688 с.

Hubbard R. G., Koehn M. F., Omstein S. I. et. al. The mutual fund industry: Competition and investor welfare. New York, NY: Columbia University Press, 2010. 256 p.

Без автора

Галузева економічна політика держави: проблеми правового забезпечення: колект. монографія / за наук. ред. Д. В. Задихайла. Харків: Юрайт, 2013. 520 с. (Серія «Наукові праці кафедри господарського права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Т. 1).

Правове виховання в сучасній Україні: монографія / за заг. ред.: В. Я. Тацій, А. П. Гетьман, О. Г. Данильян. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2013. 440 с.

Конституція України: наук.-практ. комент. / редкол.: В. Я. Тацій (голова) та ін. 2-е вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2012. 1128 с.

Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства / за ред. М. І. Хавронюка. Київ: Дакор, 2016. 496 с.

Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (30 верес. 2016 р.). Київ: Нац. акад. прокуратури України. 2016. 432 с.

Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко. 2-е вид., перероб. і допов. Київ: Генеза, 2004. 736 с.

Багатотомні видання

Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків: Право, 2009. Т. 2: Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / за заг. ред. Ю. П. Битяка. 576 с.

Кримінальне право України. Загальна частина: підручник: у 2 т. / за ред.: В. В. Сташис, В. Я. Тацій. 4-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2010. Т. 1. 456 с.

Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України: у 4 т. / за ред. О. В. Стовби. Харків: Апостиль, 2015. Т. 2. 329 с.

Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого.

Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) [та ін.]. 848 с.

Енциклопедія історії України: у 10 т. / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Наук. думка, 2005. Т. 9. 944 с.

ІНШІ ВИДАННЯ

Дисертації

Головкін Б. М. Теоретичні та прикладні проблеми детермінації і запобігання корисливій насильницькій злочинності в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2011. 406 с.

Костенко В. О. Економіко-правове забезпечення використання та охорони земель: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2015. 183 с.

Bryant B. D. A sequentially articulated experiment to compare two instructional software input infrastructures: Doctoral dissertation. Albany, NY, 1998.

Автореферати дисертацій

Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2010. 36 с.

Наконечний А.Б. Примусове відчуження земельних ділянок за законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2016. 24 с.

Препринти

Шиляев Б.А., Воеводин В.Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков: ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт / НАНУ України, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ 2006-4).

Панасюк М.І., Скорбун А. Д., Сплошной Б.М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль: Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС; 06-1).

Стандарти

ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).

ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.

ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ 3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с.

Патенти

Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G 21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.

Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.

Архівні документи

Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.

Наукове товариство ім. Шевченка. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.

Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64, 64 зв., 71.

Бібліографічні покажчики

Систематизований покажчик матеріалів з питань адміністративної реформи, опублікованих у Віснику Національної академії державного управління за 1997–2005 роки / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; уклад.: О. О. Бабінова, О. Г. Белінська. Київ: Вид-во НАДУ, 2006. 11 с.

Лисодєд О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992–2002) / за ред. О. Г. Кальмана. Харків: Одиссей, 2003. 128 с.

Володимир Володимирович Сташис : (до 85-річчя від дня народж. та 60-річчя наук.-пед. і громад. діяльності) / Нац. акад. прав. наук України ; упоряд.: В. І. Борисов, В. І. Тютюгін, Л. М. Демидова. Харків: Право, 2010. 108 с.

Каталоги

Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області: каталог-довідник / авт.-упоряд. М. Зобків та ін.; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів: Новий час, 2003. 160 с.

Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фито дизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк: Лебедь, 2005. 228 с.

Історико-правова спадщина України: кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с.

ЧАСТИНА ВИДАННЯ

Розділ книги

Борисова В. И. Право частной собственности в системе социально-экономических прав и свобод граждан и пути его реализации. Харьковская цивилистическая школа: право собственности: монография / под ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков: Право, 2012. Разд. 3, гл. 1. С. 87–99.

Даньшин І. М. Злочини проти громадського порядку та моральності. Кримінологія. Загальна та Особлива частини: підручник / за ред. В. В. Голіни. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2009. Розд. 15. С. 138–145.

Хряпінський П. Кримінально-правові засоби заохочення у публічному праві України. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія / за ред.: О. В. Козаченко, Є. Л. Стрельцов. Миколаїв: Іліон, 2016. С. 87–109.

Тези, доповідь з матеріалів конференції, круглих столів Данильян О. Г., Дьобань О. П. Досвід удосконалення органів державної влади в європейських країнах та можливості його використання в Україні. Проблеми розбудови державності та народовладдя в Україні: матеріали XXII Харків. політолог. читань (м. Харків, 21 трав. 2009 р.). Харків. 2009. С. 47–49.

Боднар Т. В. Договір про закупівлю: особливості укладання і забезпечення. Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 95-й річниці з дня народж. В. П. Маслова (Харків, 17 лют. 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 7–9.

Стаття з довідкового видання

Баулін Ю. В. Обставини, що виключають злочинність діяння. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученко. Київ: Юрид. думка, 2007. С. 550.

Bergmann P. G. Relativity. The New Encyclopedia Britannica. Chicago, IL: Encyclopedia Britannica, 1993. Vol. 26. P. 501–508.

Стаття з продовжуваного видання

Гетьман А. П., Лозо В. І. Державно-правові проблеми подолання екологічної кризи в епоху глобалізації. Проблеми законності. Харків. 2013. Вип. 123. С. 65–77.

Данильян О. Г., Петришин О. В. Проблема взаємовпливу правового виховання державотворчого процесу: українські реалії. Вісник Національної академії правових наук України. Харків, 2010. № 2. С. 28–39.

Семенюк О.Г. Заходи безпеки в системі охорони державної таємниці. Держава і право. Юридичні науки. Київ, 2016. Вип. 72. С. 152–166.

Стаття з періодичного видання (журнал, газета)

Петришин О., Серьогіна С. Змішана республіканська форма державного правління: питання теорії та практики. Право України. 2009. № 10. С. 57–60.

Кулак Н.В. Актуальні питання правового статусу добровольчих формувань в Україні. Часопис Київського університету права. 2016. № 4. С. 84–88.

Тацій В. Я., Тютюгін В.І., Пономаренко Ю. А. Виклики сучасності і кримінальне право. Голос України. 2016. 29 січ. (№ 16). С. 6–7.

Benjamin A. C. The ethics of scholarship: A discussion of problems that arise in its application. Journal of Higher Education. 1960. Vol. 31, No. 9. P. 471–480.

Рецензії

Биков О. Нагальність оптимального міжнародно-правового врегулювання глобальних біоетичних проблем сучасності. Віче. 2016. № 1/2. С. 20–21. Рец. на кн.: Третьякова В. Г. Міжнародно-правове регулювання глобальних біоетичних проблем: монографія. Київ: Кондор, 2013. 407 с.

Драч О. О. [Рецензія]. Український історичний журнал, 2016. № 1. С. 217–219. Рец. на кн.: Темченко А.І. Традиційні мантичні практики: архаїка знакової системи. Черкаси: ІнтралігаТОР, 2015. 112 с.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

Оболенцев В.Ф. Базові засади системного аналізу злочинності та віктимізації в Україні: монографія. Харків; м. Костянтинівка, Сектор «С» АТО: Юрайт, 2016. 116 с. URL: http://dspace.nulau.edu.ua/bitstream/123456789/12015/1/Obolencev_2016_mon.pdf. (дата звернення: 15.02.2017).

Гетьман Є. А. Підзаконні нормативно-правові акти органів виконавчої влади України та іноземних держав: порівняльна характеристика. Теорія і практика правознавства: електрон. наук. фахове вид. 2016. Вип. 1 (9). URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/66302> (дата звернення: 17.06.2016).

Карнаух Б. П. Тлумачення договору: короткий нарис із наднаціональної і транснаціональної точок зору. Проблеми законності. 2016. Вип. 135. С. 39–51. doi: <http://dx.doi.org/10.21564/2414-990x.135.83852>.

Аналіз стану здійснення судочинства в 2015 році (за даними судової статистики). URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/D7F9F72E78DA88ECC2257F730036F2](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/D7F9F72E78DA88ECC2257F730036F2) 82 (дата звернення: 17.03.2017).

Trammell A. Magic: The gathering in material and virtual space: An ethnographic approach toward understanding players who dislike online play. Meaningful Play 2010: October 21-23, 2010, East Lansing, MI. URL: http://meaningfulplay.msu.edu/proceedings2010/mp2010_paper_42.pdf (Last accessed: 17.03.2017).

ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ

Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.

Правова основа діяльності органів державної влади: зб. нормат. актів / упоряд. П. М. Любченко. Харків: ФІНН, 2010. 303 с.

Конституційний Суд України: рішення, висновки / відп. ред. А. С. Головін; уклад.: К. О. Пігнаста, О. І. Кравченко. Київ: Логос, 2011. Кн. 10. 431 с.

Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.

Про порядок класифікації надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.1998 р. № 1099. Офіційний вісник України. 1998. № 28. Ст. 1062.

Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Голос України. 2015. 10 черв. (№ 101). С. 4.

Національна доктрина розвитку освіти: затв. Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347. Освіта. 2002. 24 квіт. (№ 14). С. 2–4.

Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом М-ва юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (у ред. наказу від 26.12.2012 р. № 1950/5). Офіційний вісник України. 2013. № 3. Ст. 91.

Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення: 12.03.2017. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page> (дата звернення: 17.03.2017).

Податковий кодекс України: проект Закону України. URL: http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=71375.

Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році: від 15.09.2016 р. № 5132. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60035 (дата звернення: 17.03.2017).

Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1678-18> (дата звернення: 17.03.2017).

Ухвала апеляційного суду Полтавської області від 27 серпня 2014 р., судова справа № 551/818/14-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41131992#> (дата звернення: 6 17.03.2017).

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ	5
ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ	7
ЗМІСТ ЗВІТУ	9
1. Загальна організаційно-економічна характеристика господарства	9
2. Характеристика виробничої та організаційної структури підприємства	16
3. Характеристика структури управління підприємством у сучасних умовах господарювання	16
4. Управління формуванням і використанням персоналу на підприємстві	16
5. Заробітна плата в системі управління ефективністю праці та підприємства в цілому	17
6. Колективний договір як основний закон діяльності підприємства	19
7. Основні показники ефективності роботи управлінського персоналу на підприємстві.....	19
8. Показники ефективності діяльності досліджуваного підприємства...	21
9. Перспективи розвитку сільськогосподарського підприємства.....	26
ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ	27
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30
ДОДАТКИ	32

**Гуторова Олена Олександрівна
Гуторов Олександр Іванович**

***Програма та методичні вказівки
щодо проходження
комплексної виробничої практики з фаху
здобувачами другого (магістерського)
рівня вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»
факультету менеджменту і економіки***

За редакцією авторів.
Комп'ютерний набір і верстка
О.О. Гуторова

Підписано до друку 25.10. 2018. Формат 60 x 84 1/16.
Гарнітура Таймс. Друк офсет. Обсяг 2,5 ум.-друк. арк.; 2,3 обл.-вид. арк.
Тираж 30.

Виробник – редакційно-видавничий відділ Харківського національного аграрного університету тел. В.В. Докучаєва. 62483, Харківська обл., п/в „Докучаєвське-1”, навч. містечко, тел. 99-72-70, E-mail: office@kнау. Kharkov.com.ua

Виготовлювач – ФОП Береговий А.В. 62483, Харківська обл., Харківський р-н, п/в Докучаєвське-2, навч. міст. ХНАУ, тел. (066)723-64-16

Свідоцтво про держ. реєстр. фізичної особи підприємця №188133, серія ВОЗ